

Nytt institutt i norsk forsikring fra nyttår

av Mia Ebeltoft

Mia Ebeltoft
mia.ebeltoft@fnh.no

I januar 2006 trer noen viktige endringer i den norske forsikringsavtaleloven i kraft. I denne artikkelen kommenteres de viktigste av disse – spesielt utvidet adgang til å si opp forsikringer i avtaleperioden.

Endringslovens tittel er LOV 2005-04-29 nr 22: Lov om endringer i lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler mv. (automatisk fornyelse og flytting av forsikringer mv.).

Den finnes på <http://www.lovdatab.no/all/hl-20050429-022.html>.

I Stortingets spørretime 20. mars 2002 spurte Arbeiderpartiets Karita Bekkemellem Orheim om hvorfor man måtte binde sine forsikringer for ett år av gangen, videre om konkurranse-situasjonen for norske forbrukere er reell etter de mange fusjoner i forsikringsbransjen, og om hvilken betydning disse har hatt for forsikringspremiene norske forbrukere må betale.

Daværende finansminister Per-Kristian Foss lovte at han i samråd med Justisministeren skulle se nærmere på loven med tanke på en liberalisering som kunne gi forbrukerne større fleksibilitet og mulighet til å flytte forsikringene løpende.

Regjeringen ba Banklovkommissjonen om å utrede saken. Banklovkommissjonen ble opprinnelig opprettet i 1990 for å gjennomgå finanslovgivningen og har siden vært benyttet som utredningsorgan på nærmest alle saker innenfor finans.

Bakgrunnen for Bekkemellem Orheims spørsmål var at det ble stilt spørsmål om konkurransesituasjonen innenfor skadeforsikringsmarkedet for forbrukerkunder er reell. I januar 2003 fremla Konkurransetilsynet en rapport om konkurransesituasjonen i finansmarkedet hvor tilsynet pekte på at forsikringsproduktene er vanskelige å sammenligne og at større mobilitet ville være en viktig driver for økt konkurranse.

18. desember 2002 la Banklovkommissjonen fram en utredning – for øvrig kommisjonens niende – som i hovedsak inneholdt forslag til endring av reglene om fornyelse og oppsigelse av forsikringsavtaler i lov om forsikringsavtaler. Forslagene omfattet skade-

Mia Ebeltoft er jurist og underdirektør i skadepolitisk avdeling i Finansnæringens Hovedorganisasjon.

Ebeltoft var ansvarlig for arbeidet i forbindelse med lovendringen i FNH.

forsikring, sykeforsikring og ulykkesforsikring, og tok sikte på å styrke forsikringstakerenes stilling ved blant annet å gi dem mulighet til å avbryte forsikringsforholdet når som helst i året.

Er konkurransen så dårlig?

I det norske markedet er det 3, kanskje 4, store skadeforsikringselskaper som råder grunnen. Det finnes en rekke utenlandske forsikringselskaper som tilbyr sine produkter i det norske markedet, men de utgjør ikke mer enn rundt 5 % av markedet. Betyr det at det ikke er reell konkurranse i markedet?

Nei, ikke nødvendigvis. Antall selskaper er ikke avgjørende så lenge det er reell konkurranse mellom disse. Ett av kriteriene som benyttes for å måle konkurranseeffektivitet, er transparens; at kunden kan sammenligne de ulike tilbudene og prisene. Det klarer de ikke i dag. utfordringen ligger i at forsikringsproduktene til dels er komplekse, og at man i vilkårene innarbeider de rettigheter og plikter som regulerer partene. Når selskapene ikke lykkes i å skape god nok transparens, er det også vanskelig å måle om det er god konkurranse. Resultatet i dette tilfellet ble at forbrukerne via Forbrukerrådet og politikerne forsøkte å finne andre metoder for å tvinge bransjen til bedre konkurranseeffektivitet. Ved å legge til rette for bedre mobilitet håper myndighetene at man vil oppnå økt konkurranse og press på pris.

I deler av forsikringsbransjen oppfattes gjerne ”shoppere” som dårlige kunder, i mange tilfelle med god grunn, basert på erfaring. Grunnen til at mange flytter, er høyere premie på bakgrunn av mange skader eller at de for eksempel ikke betaler sine premier. Men lojale kunder kan også bli melkekuer. I tillegg til de endringene som nå kommer i forsikringsavtaleloven, ønsker forbrukermyndighetene å løfte kundenes bevissthetsnivå i form av bedre informasjon. Dette skal skje gjennom opp-

rettelse av en egen informasjonsportal for finansnæringen. Portalen er foreløpig på diskusjonsstadiet. Forsikringsbransjen i Norge ønsker den velkommen.

Hva er nytt?

Nedenfor gis en gjennomgang av de mest sentrale endringene.

De fleste skadeforsikringer, sykeforsikringer og ulykkesforsikringer har en løpetid på ett år. For slike forsikringer skjer det *automatisk fornyelse* ved utløpet av forsikringstiden med mindre en av partene varsler om at fornyelse ikke skal skje. Dette sentrale prinsippet om automatisk fornyelse kommer fram mer direkte i den nye lovteksten.

I forsikringstiden kan forsikringstakeren etter gjeldende rett bare si opp forsikringen dersom forsikringsbehovet er falt bort eller det foreligger andre særlige grunner. En ny regel gir forsikringstakeren også rett til å si opp forsikringen i forsikringstiden for *flytting* til annet selskap, altså en form for oppsigelse med flytteplikt. Selskapet skal varsles med en frist på minst én måned. I varslet skal det opplyses om hvilket selskap forsikringen skal flyttes til og flyttetidspunktet.

I forsikringsavtaleloven av 1930 (FAL 1930) kunne forsikringstakeren ved livsforsikring når som helst avbryte et løpende forsikringsforhold, jf. FAL 1930 § 98. For skadeforsikring inneholdt FAL 1930 ingen regler om oppsigelse i forsikringstiden eller om fornyelse. Hovedregelen var at forsikringsavtalen var bindende for begge parter i forsikringstiden. Forsikringstakeren måtte med andre ord kunne påvise en særskilt hjemmel for å kunne si opp forsikringsavtalen i forsikringstiden. Disse rettsregler var hjemlet i ulovfestet rett. I selskapenes generelle vilkår var imidlertid begge parter gitt rett til å si opp forsikringsavtalen med 14 dagers varsel etter skade.

Forsikringsavtalelovutvalget foreslo i NOU (Norges offentlige utredninger) 1983: 56 Lov

om avtaler om personforsikring og NOU 1987: 24 *Lov om avtaler om skadeforsikring* at forsikringstakeren når som helst skulle kunne tre ut av forsikringsavtalen. Utvalget mente at det ville være kunstig å betrakte et løpende forsikringsforhold som en tidsbegrenset avtale. Samtidig mente utvalget at det neppe var grunn til å tro at forsikringstakeren i særlig grad ville nytte en slik oppsigelsesadgang uten i de tilfeller hvor forsikringstakeren hadde en saklig grunn for å ville komme seg ut av forsikringsforholdet. Under lovarbeidet var imidlertid Justisdepartementet av en annen oppfatning enn utvalget og foreslo i Odelstingsproposisjon nr. 49 (1988-89) *Om lov om forsikringsavtaler mm* nåværende lovbestemmelser. Departementets hovedbegrunnelse for ikke å følge utvalgets forslag var at en fri oppsigelsesadgang kunne medføre uoverveide oppsigelser eller åpne for uheldig påvirkning utenfra. Det ble blant annet vist til Kredittilsynets merknad om at en sterkere påvirkning utenfra kunne skje for eksempel i forbindelse med overføringer av forsikringer i forbindelse med lånetilsagn

I høringsrunden av NOU 2002:21 *Oppsigelse mv av forsikringsavtaler* foreslo banklovkommissjonen en rett til å si opp utenfor hovedforfall hvis kunden forpliktet seg til å flytte til et annet selskap. Forsikringsbransjen gikk samlet mot forslaget og fikk støtte hos Kredittilsynet og Finansdepartementet. Men det var ingen tvil om at det var politisk enighet om forslaget, kanskje allerede fra starten av, og man kan i etterpåklokskapens lys spørre hvorfor bransjen valgte å gå imot det.

I Danmark har det i lengre tid pågått en tilsvarende debatt om oppsigelse grunnet påtrykk fra forbruker- og myndighetssiden. Flere danske forsikringsselskaper har meddelt at de for kontrakter med forsikringstid innenfor ett år vil tilby produkter med forkortede oppsigelsesvarsler. Det er ennå uklart om spørsmålet vil bli underlagt noen regulering i lovgivningen. I Finland har man hatt en slik

oppsigelsesmulighet i mange år, men den benyttes i svært liten grad.

I forhold til *fornyelse av forsikring* legger de nye reglene samme informasjonsplikt på selskapet som ved inngåelse av en ny forsikringsavtale. Det vil si at selskapet også her ”i nødvendig utstrekning” skal legge forholdene til rette for at forsikringstakeren kan vurdere forsikringstilbudet, og opplyse forsikringstakeren om det er vesentlige begrensninger i dekningen i forhold til hva forsikringstakeren med rimelighet kan vente er dekket under vedkommende forsikring. Videre skal selskapet opplyse om alternative dekningsformer og om tilleggsdekninger som det markedsfører. Ved anvendelse av denne regelen vil forsikringstakerens behov, slik det blir presentert for selskapet, stå sentralt. Regelen har som formål å medvirke til at forsikringstakeren oppnår en adekvat forsikringsdekning. Ved flytting av forsikring kommer reglene om informasjonsplikt ved tegning til anvendelse i forhold til mottakende selskap.

Nytt i forhold til informasjonsplikten generelt er at det ved tegning av flere forsikringer skal opplyses om premie for hver av forsikringene. Dette praktiseres for så vidt også i dag.

Tilbakebetaling av premien, også kalt ristorno, skal som hovedregel utgjøre en forholdsmessig andel av premien ”som den gjenstående forsikringstiden utgjør i hele antall måneder i forhold til den samlede forsikringstiden”. Er risikoen i produktet derimot ”vesentlig ujevnt fordelt i forsikringstiden”, gis selskapet en åpning for å følge risikosvingningene. Loven gir ingen nærmere føringer om hva som ligger i vesentlighetskriteriet, så det vil være opp til selskapet å bestemme for hvilke produkter de vil anvende unntaket. Det kan se ut som om markedet vil følge hovedregelen på de aller fleste produktene, også bilforsikring, men med unntak av fritidsbåt, mc-forsikring og tilsvarende.

Når det gjelder bruk av gebyr ved flytting,

mente forsikringsbransjen at man burde allokere kostnadene på den enkelte og ikke på kollektivet. Slik ble det ikke, begrunnet med at dette ville minske kundenes lyst til å flytte. Administrasjonskostnader knyttet til flytteprosessen må derfor bakes inn i premieberegningen.

Vil flytting ha noen effekt?

Bransjen forsøkte gjennom Finansnæringsens Hovedorganisasjon i slutfasen av lovgivningsprosessen å argumentere for at retten til å flytte kun burde gis til forbrukere idet man mente næringsvirksomhet i stor grad baserer seg på mer komplekse vurderinger som ofte tar tid. Argumentet ble kun støttet av Fremskrittspartiet. De øvrige partene pekte på at mindre og mellomstore bedrifter kan lite om forsikring og trenger samme beskyttelse og gis samme rettigheter som forbrukere.

Bransjen står nå overfor en rekke utfordringer i forhold til hvordan de skal håndtere flytteinstituttet. For at få til en god og kundevennlig håndtering av flytting av forsikringer forsøker bransjen å finne frem til felles retningslinjer. En sentral del av diskusjonen gjelder også overføring av informasjon i forhold til å få til en riktig prissetting.

Prosessen i forbindelse med de nye reglene om flytting har vært, og vil bli, tidkrevende og kostbar og mange røster har hevdet at fri flytting ikke er det verktøyet den alminnelige kunden har etterlyst. Men kanskje er det et signal fra forbrukersamfunnet om hva forsikringsnæringen har i vente og at den må tilpasse seg trender i samfunnet selv om man kan stille spørsmålsteget til effekten.

Med regjeringsskiftet i Norge etter høstens valg må bransjen forvente at fokus på forbrukervennlige rammebetingelsene i alle fall ikke vil bli mindre.